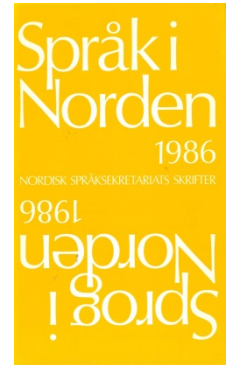


Sprog i Norden

Titel: Færøske sprogsprogsmaal
Forfatter: Jóhan Hendrik W. Poulsen
Kilde: Sprog i Norden, 1986, s. 60-64
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>



© Nordisk språksekretariat

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Færøske sprogspørgsmål

Af Jóhan Hendrik W. Poulsen

For at tage udgangspunkt i det meteorologiske billedsprog, som blev anslået i opgivelsen af dette sprog mødes tema, kan man muligvis udtrykke det sådan, at det "sprogsociologiske klima" på Færøerne præges af en stationær front over sproglandskabet, langs hvilken der forekommer hyppig nedbør fra sydøst, dog afvekslende med friske pust fra modsat retning igennem det sidste århundrede.

Dette forhold har sine historiske forudsætninger, som jeg tidligere har været inde på i dette forum, sidst i mit indlæg på sprog mødet i Tórshavn i fjor. Den overordentlig stærke stilling, som dansk sprog har indtaget i det færøske samfund, har medført, at vi færinger langt på vej er tosprogede. Det må dog ikke misforstås derhen, at nogen del av det færøske folk har dansk som talseprog, men den almene kundskab i dansk er så grundfæstet og gennemgribende, at den for mange har karakter af aktiv sprogekundskab, d.v.s. at i mange tilfælde, når det drejer sig om mere specialiserede områder, hvor færøsk ordforråd ikke er tilstrækkeligt udbygget, er dansk gerne det velkendte, mens der ofte er en psykologisk afstand til færøske afløsningsord, hvis sådanne skulle findes, i hvert fald inden de er tilstrækkeligt indarbejdede. Dette gælder store og vidtrækkende områder, f.eks. undervisningsmateriale for ældre klasser i folkeskolen og højere skoler i det hele taget. En udstilling af færøske skolebøger, som modersmålslærerforeningen arrangerede forleden, gav et tydeligt billede af den katastrofale mangel på undervisningsmateriale på færøsk, men en trøst er det, at nuværende landsstyre har udtrykt vilje til at tage skridt til at råde bod på mangelen.

Resultatet af disse skæve forhold bliver uvægerlig en sprogblanding både hos lærere og elever, og det går stærkt ud over det færøske sprogs integritet, hvad angår syntaks, bøjning og ikke

mindst ordforråd. Denne situation har færøsk sprogrøgt haft at slå med alle dage fra begyndelsen for et århundrede siden. At nå noget, der kan ligne et mål, er i forvejen umuligt, et sisyfosarbejde, som man, hvis man anlagde en nøgtern tankegang, næppe ville indlade sig på. Dog er der mange, der endnu er af den anskuelse, at det er nødvendigt at drive aktiv sprogrøgt uafbrudt – hver lille sejr lyser op mellem alle nederlagene. Men der er andre, og vistnok ikke så få, der har en afvisende, for ikke at sige fjendtlig holdning, til sådanne ”ørkesløse” bestræbelser under påberåbelse af mindreværdsfølelser og tendenser til provinsialisme. Sådanne personer har det let, og faktisk er det ikke nemt at mobilisere argumenter mod deres indstilling, som jo er den rådende i de store nabolande, som vi bestræber os for at ligne. Jeg tør dog påstå – uden at kunne påberåbe mig tal og procenter – at det alligevel er en ret udbredt mening blandt folk, at man bør bestræbe sig for at finde færøske ord og udtryk i stedet for de danske og andre fremmede, som medierne oversvømmes med – og her vil jeg nævne, at den danske påvirkning har sjældent været mere massiv end netop nu, hvor vi har fået fjernsyn, hvori en hoveddel af programmateriale er ubearbejdet stof fra det danske fjernsyn, det vil f.eks. sige, at fremmedsprogede film forevises med danske undertekster, og dansk producerede programmer udsendes med dansk tale. Der er dog beskedne tilløb til tekstning, især i nyhedsudsendelser og kulturprogrammer. Dette er et vældigt problem, der kun kan løses med masser af penge og mange kyndige folk – og jeg er bange for, at det vil være sværere at skaffe de sidstnævnte.

Færøsk er som bekendt forlængst blevet formelt anerkendt som landets hovedsprog, og færøske institutioner og virksomheder ser det derfor som en naturlig og selvfølgelig sag, at det, som de sender fra sig i skriftlig form, er på færøsk – andet er faktisk utænkeligt, men den forholdsvis korte tid, som færøsk har lagt bag sig som skriftsprog, medfører, at det ofte og tit er en uløselig opgave i en snæver vending at finde ord for komplicerede, f.eks. tekniske, begreber. Dette gælder ofte også mere centrale emneområder, hvor der i forvejen forefindes god færøsk sprogbrug, men den danske påvirkning gennem lang tid har fortrængt det færøske ord, der derfor ofte kan være vanskeligt at komme på uden videre. Derfor tør jeg påstå, at det vigtigste sprogsprogsmål

for de fleste færinger er: Hvad er det færøske ord eller udtryk for dette velkendte danske? Man er nemlig i høj grad blevet fremmedgjort for sit eget. Sådanne spørgsmål indløber daglig til Målstovnur, hyppigst angående enkeltord, men ofte sendes der lange, komplicerede tekster til oversættelse – de alt for lange afvises eller kanaliseres til kyndige oversættere. Det er nemlig en hage ved en sådan tilbudt tjeneste som sprogrådgivning, at mange i stedet for selv at søge at løse problemerne, kaster dem over på os, der jo mangler ressourcer til at løse dem i det omfang, der er behov for. Det fremgår af en opstilling, som vi har lavet over de sidste 200 telefonspørgsmål, der er indgået til Målstovnur, at ca. 60 % af spørgsmålene drejer sig om færøske ord eller udtryk for angivne danske. Dertil kommer ca. 130 kortere og længere tekstoversættelser fra dansk til færøsk, gerne annoncer, regler og deslige.

Der spørges forholdsvis meget om ortografiske og grammatiske problemer. Det er ikke nogen hemmelighed, at den etymologisk baserede færøske retskrivning på mange punkter kan rejse tvivl, selv hos de kyndige. Ligeledes gøres den i forhold til f.eks. dansks ret komplicerede grammatik ofte til genstand for spørgsmål. Mange savner den fornødne træning i at slå op i en ordbok; der spørges derfor ofte om sligt, som ordbøgerne giver svar på.

Jeg har det bestemte indtryk, at der blandt færinger eksisterer en ret høj grad af sproglig bevidsthed. Den giver sig sit mest markante udslag i trangen til at få defineret, hvad der er "ægte" færøsk i den sprogblending, man udsættes for i samfundet. Denne holdning ytrer sig bl.a. i den forholdsvis store trang til at få færøske ord – hvilket ofte vil sige nydannelser på hjemlig grund – i stedet for fremmede ord, d.v.s. ord af både dansk og såkaldt international herkomst. Nyordet *telda* for computer, som jeg præsenterede sprog mødet for i fjor, er nu så godt som fuldstændig gået af med sejren over de fremmede ord, der har verseret i mere end 15 år, og det tør siges at være noget af en præstation, når man husker på, at det er mindre end halvandet år siden det nye ord blev lanceret. Den såkaldte "puristiske" tradition – i mangel af et bedre ord – har tydeligvis ikke endnu mistet taget i færingerne. Dog skal der ikke lægges skjul på, at modgående tendenser også gør sig gældende. Især kan man konstatere en stor svaghed for

engelske navne på f.eks. virksomheder, især sådanne, der producerer til eksport, samt på skibe, der sejler på verdenshavene. I bygden Kollafjørður er man i færd med at bygge en fabrik, der skal lyde navnet "Blue North" – den skal fremstille "crab sticks" til udførsel til Japan. Man har fra sprogrøgtens hold spagfærdigt slået til lyd for dobbel navngivning, når det føles så magtpåliggende at give engelske navne, sådan at man har et færøsk navn til hjemmebrug og et engelsk udadtil. Men det lader ikke til at have haft synderlig virkning på denne "engelske syge". Desværre ligger registrering af selskaber, firmaer m.v. hos landfogedembedet, der endnu ikke er overtaget til færøsk administration. Det har ikke en naturlig motivation at virke regulerende i positiv retning, set fra færøsk sprogrøgts hold, især da der savnes en lovgivning, der favoriserer færøske navne. En ansat, der er færing, plejer dog på eget initiativ at gøre sin indflydelse gældende, når det efter hans mening går for langt i den gale retning.

Et sprogligt emne, der af gode grunde optager folk flest, er personnavne. De fleste kommer jo til at stå over for at vælge navn til et barn eller flere. Ligesom mange lægger vægt på at finde frem til gode færøske ord i almindelighed, er der også en ret udbredt interesse for at give ægte færøske navne. Men dette vigtige sproglige område har ikke støtte i noget regelværk af lovmæssig karakter. Et forslag til en færøsk navnelov blev fejlet af bordet af respektive myndighed med den begrundelse, at der ikke findes hjemmel for en sådan i hjemmestyrelsen, i stedet for at man tog skridt til at få en så uretfærdig lov ændret. At noget, der taler så stærkt til følelserne, som personnavne unægtelig gør, bliver gjort til genstand for småligt juristeri, fører til frustration og bitterhed hos mange – og en vis ligegyldighed eller resignation hos andre. For ca. et år siden blev Føroyamálsdeildin – afdeling for færøsk sprog – ved Fróðskaparsetur bedt om at afgive sagkyndige udtalelser i personnavnespørgsmål. Det faldt i min og en kollegas lod at tage os specielt af dette, idet det kræver et vist mål af diskretion og derfor ikke må komme for for manges øjne, især når man tænker på samfundets lidenhed. I den tid har vi været vidne til mærkværdige og i vore øjne urimelige afgørelser fra myndighedernes side. Disse myndigheder sidder i København og består vel af jurister, der absolut intet kender til færøsk navneskik. Deres fornemste opgave synes at være at holde øje med, i

hvor høj grad et ansøgt slægtsnavn ligner forbeholdte navne, inklusive danske, selvom færøsk og dansk som bekendt er vidt forskellige sprog, og landene er adskilt af et stort hav! En beslutning for nylig gik i en sådan grad imod vor anbefaling, at vi tolkede den nærmest som en opsigelse og overvejede at trække os, men ombestemte os alligevel – for sagens skyld!

Dette falder måske lidt uden for diskussionens givne emne, men sådan noget bidrager i høj grad til at præge det sproglige klima, desværre på en uheldig måde.

Til slut har jeg den glæde at kunne fortælle, at Færøerne i forgårs endelig fik et officielt sprognævn. Jeg fik i går en besked hjemmefra, at landsstyret omsider har udnævnt de fem sprognævnsmedlemmer, som der tidligere i sommer er blevet gjort indstilling om fra de respektive foreninger og institutioner, der ifølge reglementet har indstillingsret. Reglementet var underskrevet allerede i januar, men det kunne ikke kundgøres før efter 1. april, da det nye finansår begyndte. Indstillingsret har skolestyrelsen, afdeling for færøsk ved Fróðskaparsetur, modersmåls lærerforeningen, forfatterforeningen og journalistforeningen. Der er bevilget en stilling til en sekretær samt så meget til mødehonorar, at nævnet kan holde møde en gang om måneden. Det nye nævn skal overtage den rådgivningsvirksomhed, som Málstovnur Føroya Fróðskaparfelags hidtil har varetaget. Repræsentationen i Nordisk sprogsekretariats styrelse går også over til det nye nævn, der hedder Føroyska málnevndin. Vi er selvfølgelig glade for råd og støtte fra de nordiske sprognævn og håber, at den velvilje, som Málstovnur har nydt, vil blive overført på det nye sprognævn.